

DE L'ACTIVITAT MUSICAL SOCIAL EN BURJASSOT (2ª part):

(durant les dècades dels anys 1920 i 1930).

*Santiago López García, ab la
participació de Marina Ángel Ramos.*

En el programa de festes del passat 2012 es va tractar sobre les bandes de música que existiren en Burjassot des dels seus orígens fins al moment en que cessà la banda del *Centro Musical Recreativo Burjasot*; cessament que ocorregué al voltant de l'any 1917. Allí exposí que posteriorment transcorregué una època en que no hi hagué cap banda de música en Burjassot fins que uns anys després de la guerra civil del 1936-1939 s'inicià un procés que culminà ab la fundació, en 1950, de l'actual banda de música *Agrupación Musical Los Silos* de Burjassot.

No obstant, cal dir que en eixa època concreta en que no es pogué, en Burjassot, continuar tenint banda de música; a pesar d'això, es mantingué una activitat musical interessant que també mereix ser recordada i valorada. En l'archiu municipal encara queden algunes referències a l'activitat de certes associacions i entitats culturals musicals, tals com la *Agrupación Filarmónica "La Armonía"*, la *banda de Cornetas*, o la *Fraternidad Artística "la Senyera"*, que mantingueren, ab certes dificultats, l'afició musical en el nostre poble.

Al respecte d'este tema pensava que a la pròxima ocasió que tinguera, intentaria publicar la continuació de l'història de l'activitat musical que hi hagué en Burjassot durant l'època entre les dècades de 1920 i 1930. Així les coses, sorgí que, a principis d'octubre del mateix 2012, tinguérem la satisfacció de conèixer a la Sra. **Marina Ángel Ramos**, que amablement vingué personalment a entregar a l'archiu municipal diversa documentació que s'havien trobat en un traster de la casa dels seus pares, relativa a la societat *Fraternidad Artística "La Senyera"*, així com de l'entitat denominada: *rondalla "Fénix"*.

El seu yayo, el Sr. **Rafael Ángel Vives**, fon component d'ambdues entitats fins els anys 1934, 35 i 36. I ocupà diversos càrrecs burocràtics al front de les mateixes.

Com custodi de la documentació administrativa, va ser el dipositari de bona part d'aquella bàsica documentació; des de rebuts, notes, etc., fins balanços econòmics.

Al presentar-se la Sra. **Marina**, ens expressà que al llegir l'article aparegut en el programa de les festes d'agost de Sant Roc pensaren en la seua família que l'antiga documentació (arreplegada en una carpeta), oblidada pel pas dels temps i tornada a trobar en sa casa, tal volta, podria ser d'interès històric. Evidentment, per a qualsevol persona preocupada en que no es perga el patrimoni cultural de Burjassot, tots els testimonis mereixen atenció i protecció. I davant de tan altruïste gest, és lògic que, tant el Sr. Archiver com el que açó escriu li expressarem el nostre reconeixement, divulgant-ho adequadament.

Per tant, gràcies a la família del Sr. **Rafael Ángel Vives**, i ab el beneplàcit del Clavaris de Sant Roc d'enguany tenim ací este article, que espere siga de l'interés de totes i tots Vostés.

El Sr. **Rafael Ángel Vives**, va nàixer en 1891. Era mestre i també va ser professor d'instruments de corda; fins i tot tocava, segons ens explica la seua neta **Marina**, el violoncel en el Teatre-Cine Pinazo ambientant per al públic les pel·lícules aleshores mudes. El Sr. **Rafael** va ser fundador de la rondalla, i també s'encarregà de portar la seua part administrativa. Posteriorment es dedicà com industrial a l'obertura i funcionament d'un taller d'articles per a bicicletes, especialment els fars i les dinamos per al seu enllumenament. El taller estava en el carrer José Carsí, nº 58, ab porta posterior al carrer Mestre Lope, 12, i en dit taller treballaren també els seus dos fills: Ángel (que continuà l'activitat) i Rafael.

Com hem dit adés el Sr. Rafael era mestre, i creà un col·legi junt ab el seu tio, Luis Vives, que era preverer (*presbítero*). Dit col·legi, denominat: *San Luis*, segons explicació de la seua filla, Marina Amparo Ángel Almazán (tia de la Sra. Marina Á. R.) estava ubicat en la plaça del Teatre, nº 1 (plaça actualment denominada de la Constitució), encara que també en un anunci de la guia comercial de l'any 1925 figura domiciliat en "*calle Mayor*", nº 84 – 1º (carrer que passà a denominar-se c/ Blasco Ibañez). Dit col·legi tingué una ampla acceptació en Burjassot, donada la nombrosa matrícula aconseguida. Una prova la tenim en la coetània fotografia que la família del Sr. Rafael Ángel Vives ens ha proporcionat. La fotografia on figuren tant el Sr. Rafael A. V. com el seu tí, Luis, així com un atre jove, ens aporta el variat conjunt de 39 alumnes que assistien a dit col·legi en el curs 1916-1917.

1) Fotografia dels alumnes del col·legi *San Luis*, ab els seus professors. Curs 1916-1917. (Per amabilitat de la Sra. Marina Ángel Ramos i família).

A banda d'esta activitat, i tal com ens explica la Sr. Marina, el seu yayo tenia des d'abans una gran afició per la música; afició que es desenrotllà en l'ambient musical del Burjassot de la seua època , concretament en la rondalla i en la societat "la Senyera".

La societat *Fraternidad Artística "La Senyera"* va ser creada, segons el seu reglament consultat entre els papers guardats, el 14 de juliol de 1928. I al crear-se s'establí la seua composició per 20 socis fundadors, així com un número sense limitació de socis numeraris. Segons els seus estatuts el seu destí era promocionar activitats culturals per a la població de Burjassot. Entre els fundadors figuraven el Sr. Soriano i D. Sabino Bueso. I dins de la societat es comprenien diverses seccions: entre elles l'activitat del teatre, els balls socials, i també l'ensenyament de música per als components d'una rondalla que amenizava les "*veladas*" per als socis i públic. Esta rondalla es va crear en 1 de juliol de 1928, i prengué el nom de "Foenix" o "Fénix" (l'au de l'antiga mitologia que renaixia de les seues sendres), la qual s'integrà en la societat La Senyera. En el seu principi era tresorer i comptador el Sr. **Rafael Ángel Vives**, recaient la direcció musical en D. Antoni Caravaca Alpáñez (que era professor i director de banda de gran caràcter). Podríem dir que el Sr. Rafael era una persona activa i empedredora, preocupada per aportar activitats culturals al municipi de Burjassot; era una d'aquelles persones que s'integrava entre les anomenades " forces vives" del municipi.

Gràcies a la seua família, que també ens aporta esta segona fotografia adjunta, podem vore al Sr. Rafael que, segons ens indica la seua filla, Marina Amparo Á. A., figura dret en el centre de l'última fila rodejat dels seus alumnes de la rondalla ab els instruments de corda.

2) Fotografia dels alumnes de música de rondalla, ab el seu professor, S. Rafael Ángel Vives. (Per amabilitat de la Sra., Marina Ángel Ramos i família

Respecte a la documentació burocràtica aportada i que hem estudiat, consistix en fulls solts de diversa mida, predominant els de format menut (recordem que el paper hi havia que aprofitar-lo al màxim). La majoria està escrit ab màquina d'escriure, en castellà (en una època que tota la documentació administrativa s'escriu en castellà), però també n'hi ha algun paperet escrit en valencià.

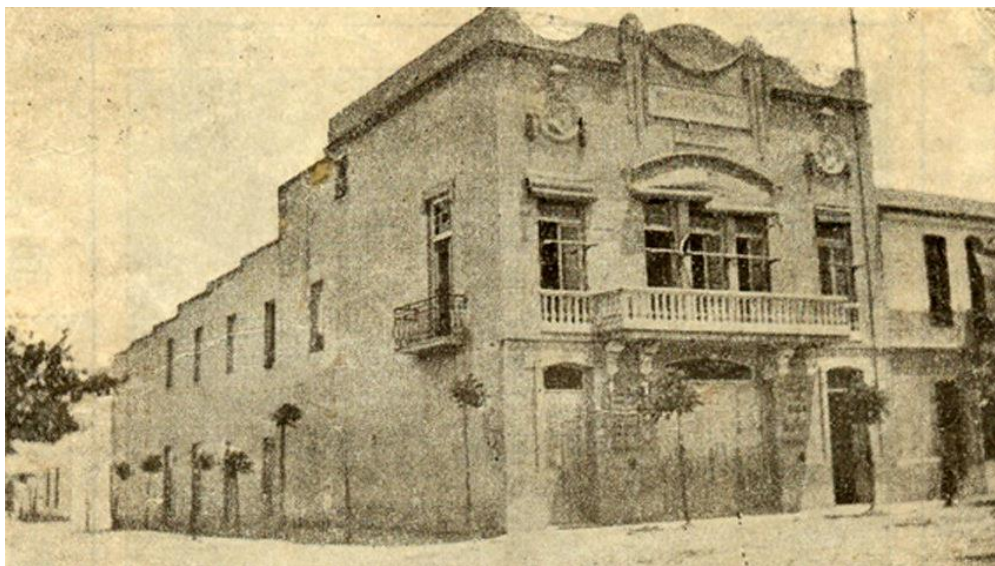
Entre la documentació figuren els "*balances de situació*" de "La Senyera", a data 31 de giner de 1931, sent el seu president el Sr. Alvaro Miralles, i el tresorer Sr. R. A. Cal dir que estos "*balances*" eren molt senzills, i els seus ingressos i despeses eren d'unes quantitats modestes. Per eixemple, en setembre de 1934, quan feren l'obra de teatre "*El Genio Alegre*", sent tresorer el Sr. Rafael Ángel, entre els comptes figuren els ingressos, que ascendixen a 232 pessetes, així com les despeses (*gastos*) de dita funció que ascendiren a 211'45 pessetes (entre ells el pagament d'una pesseta pel preceptiu "*permiso del Ayuntamiento*", tenint un guany de 20'55 pts., menys el lloguer de les llibretes (per a la lectura dels actors) que ascendí a 2 pts., resultant el saldo 18'55 pts. En atres ocasions també apareix el lloguer del piano emprat, o el pagament dels drets d'autor.

Encara aixina els components de la societat "La Senyera" procuraven oferir actes culturals i activitats musicals als seus socis i públic en general. Es creà una

comissió de teatre. Per eixemple, també es va fer la funció "*Viejas Leyes*". També, en desembre, s'organitzà el "*baile de las uvas*", sent tresorer el Sr. M. Moreno Ferrer. I també tenien un cafè tal com consta en 1934. En eixe any figura una subvenció de l'Ajuntament de 250 pts. I en 1935 també foren subvencionats, ascendint a la quantitat de 400 pts., indicant que "*por su labor cultural en pro de la localidad*"

Com he dit adés, així mateix, dins de les activitats de la societat cultural *Fraternidad Artística "La Senyera"* destacà la creació d'una rondalla. Dita rondalla tenia un director al que se li pagaven els seus honoraris. En octubre de 1934 figuren els "*recibos*" dels "*honorarios*" del director de la rondalla de la Societat "*La Senyera*". Dita rondalla tenia el nom de "*Fenix*", i en aquella època el seu director era D. Ramón Silvestre.

Es donaven classes de solfeig, i el mestre cobrava una pesseta per alumne, tal com consta en els pagaments al mestre V. Aguilar Belloch. La finalitat era ensenyar-se a tocar i així amenitzar "*veladas*" i balls. Les funcions se realizaven en el teatre-cine Pinazo, ubicat en el carrer José Carsí, 28 (on actualment n'hi ha una finca de veïns ab el nº 34).

3) Fotografia de l'edifici Teatre-Cine Pinazo. Aproxim. 1920 (Del llibre "*Topografia médica de Burjasot*" de Arturo Cervellera Castro).

A la vista de la memòria, datada en 1929, consta que en aquell moment la direcció del **Grupo Musical "Fénix"** corresponia a D. Joaquín García de la Rosa.

Entre la documentació privada figuren "*los balances de situación*" de "**La Senyera**" a data 31 de giner de 1931, sent el seu president el Sr. Alvaro Miralles.

Així mateix, en l'archiu municipal, consta també l'existència de la **Banda de Cornetes**, puix figura que en setembre de 1932 se li autoritzà a assajar en la carretera

del Cementeri (cal recordar que en aquella època el cementeri estava prou allunyat del casc urbà).

Així mateix, en 1934, figura la subvenció a la **Banda de Cornetas** ab 150 pts.

En atres registres, ens crida l'atenció un, de data 5 juliol de 1934, on consta que l'ajuntament indicà a la societat "**La Senyera**", representada per Sabino Bueso Ávila, la formació d'una banda de música que se declararia municipal. És a dir: n'hi havia intenció de tornar a crear una banda, però, a falta de més documentació, sembla que ni hi hagué éxit.

Per atra banda consta l'existència de la rondalla (**Agrupación Musical**) "**La Armonia**" puix figuren diversos testimonis, com aquell on es fa referència a "*..el apoyo moral a la ...*" en setembre de 1933, així com que actuà el 14 de abril de 1934 en l'aniversari de la segona República, en el teatre *Novedades*.

També, en l'archiu municipal, figura que en 1935, les adjudicacions de subvencions a la **rondalla "La senyera"** (que tenia una acadèmia de música) va ser de 400 pts.; a **La Armonia**, va ser de 200 pts, i a la **Banda de Tambores y Cornetas** va ser de 100 pts.

En maig de 1935 consta que era president de la **Societat Fraternidad Artística "La Senyera"** també el Sr. D. Alvaro Miralles. Cal tindre en compte que una cosa era "**La Senyera**", i atra la rondalla "**El Fenix**", encara que arribaren a formar una entitat, però mantenint la rondalla una certa autonomia. De totes maneres la Senyera estava formada per socis "*protectores*" que ab les seues quotes i ajuda mantenien en bona part el funcionament de la societat i de la rondalla, la qual estava formada únicament per socis músics.

Peró l'activitat anà sofrint una sèrie de dificultats: tant internes com externes. En maig de 1935, algun soci es donà de baixa, excusant-se en diverses raons: manca de temps, etc. Un d'ells argumentava que "*por entender que no puedo convivir con ciertos elementos de la misma dentro de la sociedad*". ¿Que passà?. Recordem que en 1931 s'instaurà la segona República Espanyola; un esdeveniment que remogué la societat. I a ran d'este fet es succeïren en Burjassot una sèrie d'evolucions que canviaren molt el panorama social, fins i tot el demogràfic. I lo pijor, l'esclat en Espanya d'una guerra civil que s'inicià el 18 de juliol de 1936 i duraria casi tres anys. Així vegem que se tingué que traslladar la seu des dels alts del teatre Pinazo a un atre lloc, degut entre atres raons a problemes econòmics de finançament. I així mateix, en març de 1936 la Societat F. A. la Senyera quedà privada de la subvenció que venia percebent de l'ajuntament, i tingué la directiva que sol·licitar una ajuda al públic en general.

En febrer de 1935 el president de la Junta Directiva era Conrado Zabala Gimeno, una persona que treballava de jornalер electriciste. Entre atres també estava

en la Junta una persona anomenada Francisco Llobregat; els dos tindrien un protagonisme violent en els temps de la revolució del 1936, formant part de l'aparell del Comité Revolucionari. A inicis de febrer de 1936 Zabala continuava sent president, però en 22 de febrer de 1936 presentà la seua dimissió com soci. No obstant Llobregat continuà en el càrrec de la Junta, si bé compatibilitzant-lo ab les seues ocupacions com "*Delegado Gubernativo*". Davant de la dimissió de Zabala passà a ser president Ricardo de la Torre.

Havia una "*Comisión de festejos y música*" que patí la crisi que tingué lloc en la Societat F. A. la Senyera. En juliol de 1935 seguia la crisi en la Societat La Senyera, puix els integrants del grup musical Fènix (format per 21 persones) prenia la resolució de no actuar "*interin*" fins que no se celebrara una junta general, puix no estaven conforme ab la imposició d'un nou director. Un tema difícil, puix la directiva arribà a tindre que cessar la Rondalla i tornar a obrir una nova matrícula.

És a dir: l'interés per l'activitat musical social en Burjassot es mantingué durant els anys de la segona república gràcies a les entitats que hem citat adés, les quals pogueren funcionar per l'esforç de diverses persones, com el Sr. Rafael Ángel Vives, que davant de diverses adversitats anaren superant-les, fins que la situació econòmica s'empiorà, agreujada pel posterior conflicte bèl·lic que patí Espanya a ran de 1936.

I açò és tot. Espere que els haja pogut interessar esta crònica relativa a l'ambient musical que n'hi havia en Burjassot en l'època immediata abans de l'inici de la guerra civil. Crònica basada en certs registres de l'Archiu Municipal, així com en la diversa documentació que amablement ens ha proporcionat la Sra. Marina Ángel Ramos, en representació de la seua família, i especialment de la seua tia, Marina Amparo Ángel Almazán, a les que des d'ací tornem a agrair el seu gest.

Atentament. Santiago López Garcia.